

Buňka: životní projevy

Dělení

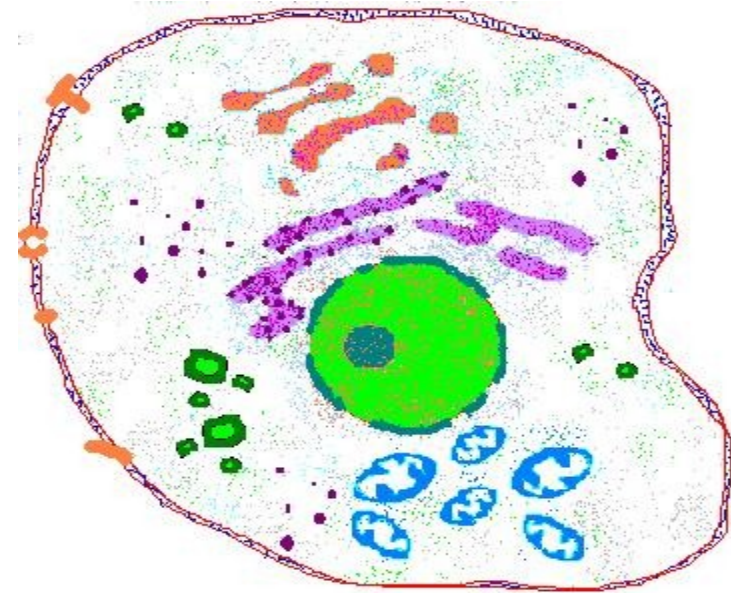
Růst

Příjem látek

Výdej látek

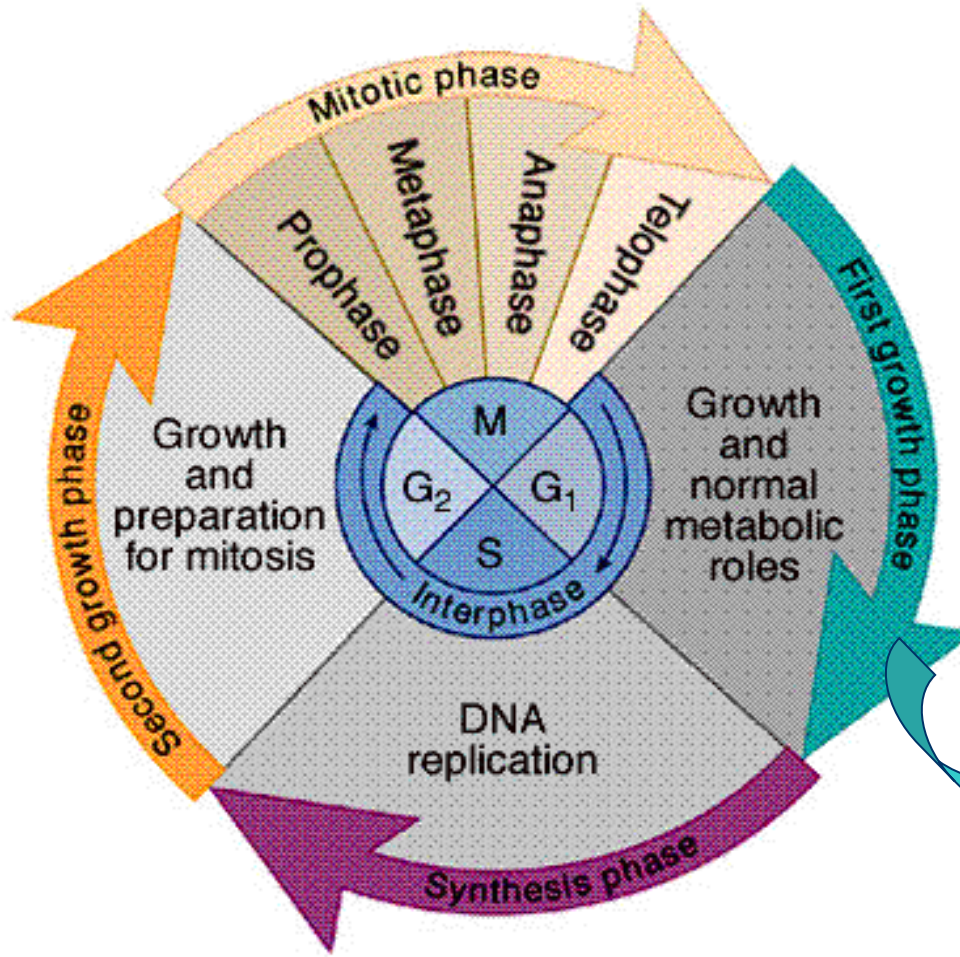
Pohyb

Smrt

Buněčný cyklus

sled dějů v buňce mezi 2 mitózami za vzniku 2 dceřinných buněk (vč. mitózy)

Fáze buněčného cyklu

- G₁ (postmitotická), K1
- S (syntetická - DNA),
- G₂ (premitotická), K2
- M (mitóza) K3

G₀

- **G₁ – fáze:** postmitotický růst buňky; intenzivní tvorba nových **organel** – syntéza **strukturních a regulačních proteinů, enzymů**;
- [chromosom = 1 chromatida]
(*délka fáze závisí na typu buňky až 11 hod.*)
- **S – fáze:** replikace DNA v jádře ⇨ [chromosom = 2 chromatidy], replikace centriolů; (*asi 8 hod.*)
- **G₂ – fáze:** postsyntetické zmnožení organel , syntéza tubulinu, duplikace centrosomu; (*3-4 hod.*)
- **M – fáze:** (mitóza) (*1 hod.*)
- **G₀ – fáze = zastavený cyklus u specializovaných buněk** (*neurony, svalové buňky*)

MITÓZA

- mechanismus, který zajišťuje genetickou identitu somatických buněk

Mitóza

1) Profáze

2 centrosomy migrují k pólům buňky - dělicí vřeténko;
kondenzace a spiralizace chromosomů,
rozpad jaderného obalu a jadérek;

2) Metafáze

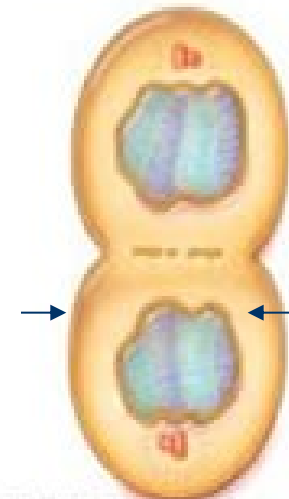
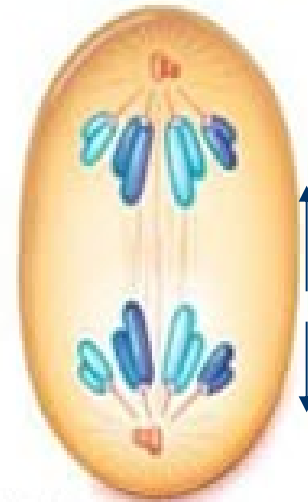
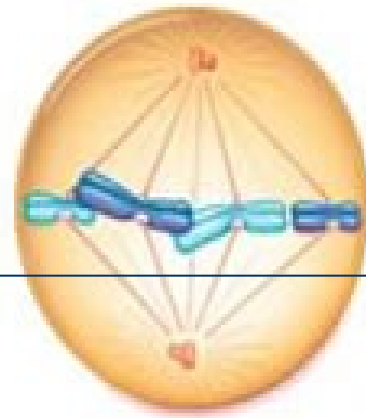
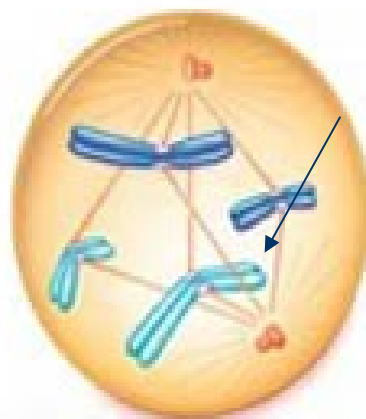
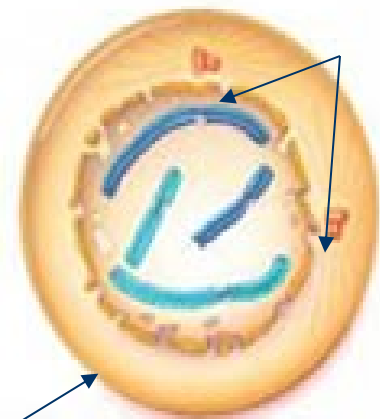
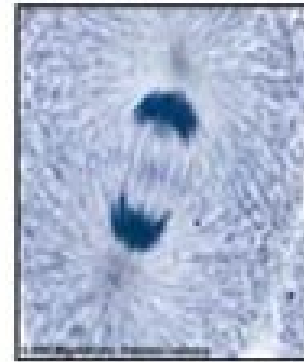
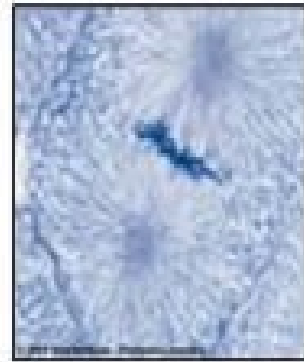
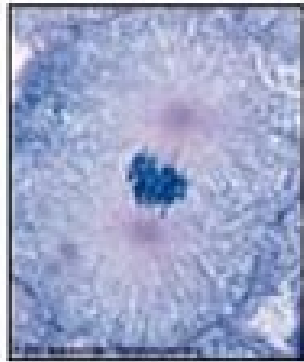
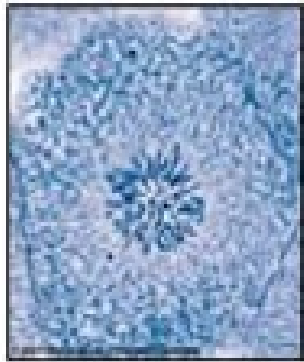
chromosomy – v ekvatoriální rovině (monaster),
dělicí vřeténko – připojení na kinetochory chromosomů;

3) Anafáze

oddělení sesterských chromatid,
zkracováním dělicího vřeténka - rozestup chromosomů
k pólům buňky (diaster);

4) Telofáze

dekondenzace a despiralizace chromosomů,
rekonstrukce jaderného obalu, zahájení cytokineze.

© 2011 Brooks/Cole - Thomson Learning

© 2011 Brooks/Cole - Thomson Learning

© 2011 Brooks/Cole - Thomson Learning

© 2011 Brooks/Cole - Thomson Learning

© 2011 Brooks/Cole - Thomson Learning

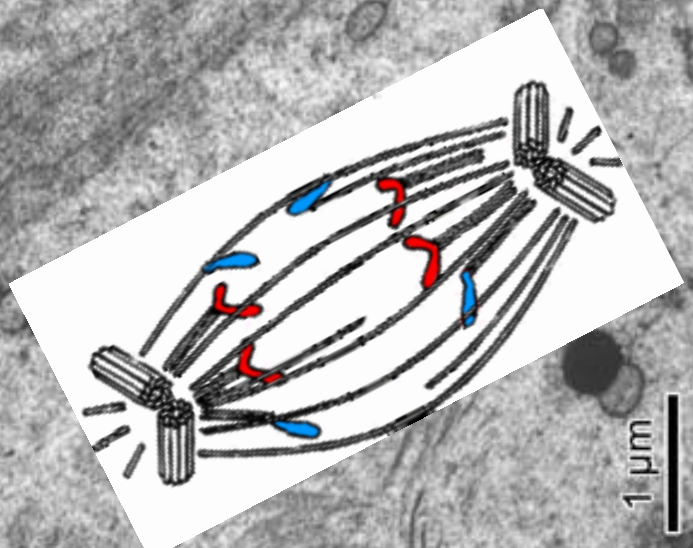
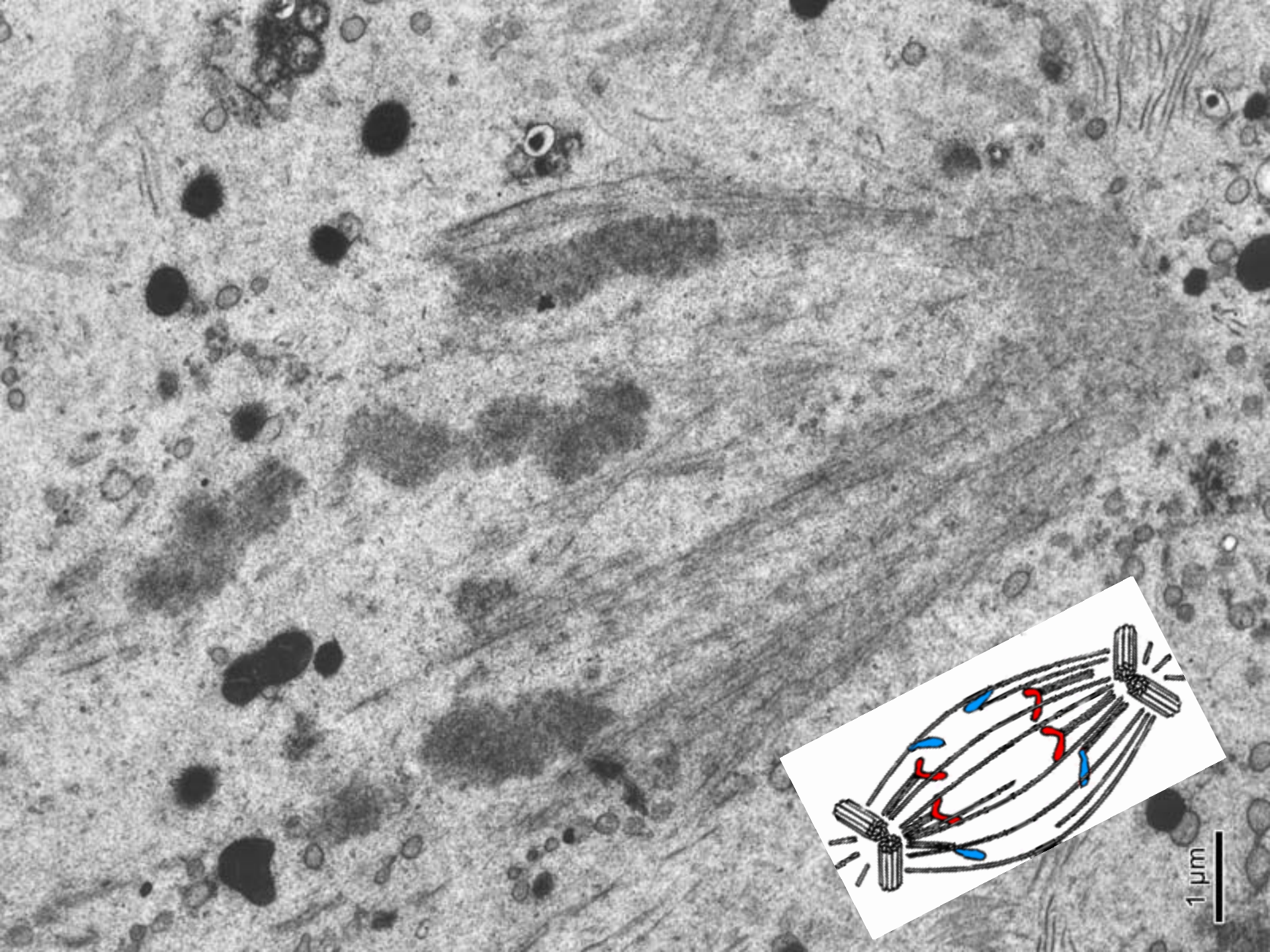
Prophase:
Chromosomes Condense

Preprometaphase:
Chromosomes Attach

Metaphase:
Chromosomes align

Anaphase:
Chromosomes separate

Telophase:
Chromosomes relax

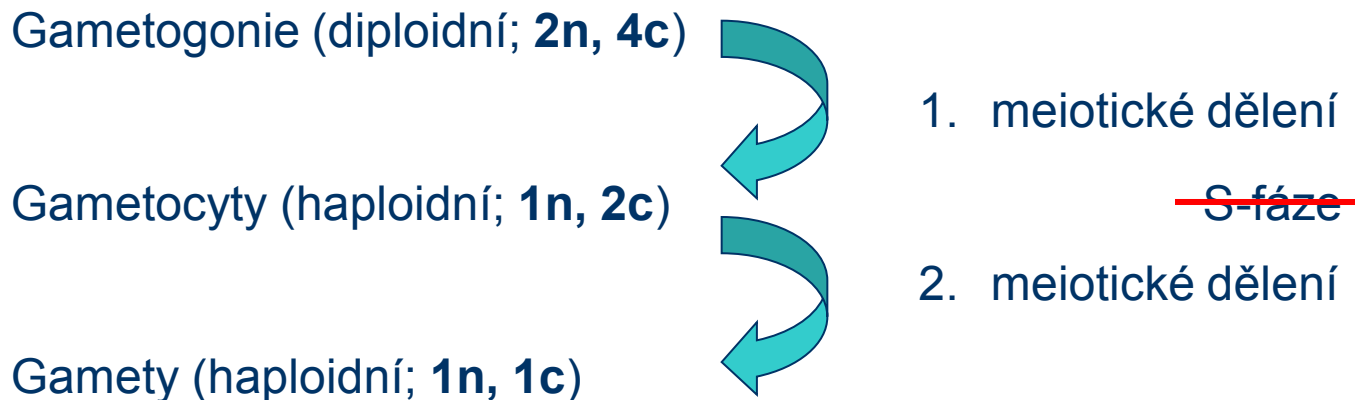

1 μm

MEIÓZA

redukce a rekombinace genetického materiálu

- Zajišťuje rozdělení diploidních gametogonií (prekurzory zárod. buněk) na haploidní gamety.

*Pozn.: n = počet chromosomů (2n – diploidní, 1n – haploidní),
c = množství DNA*

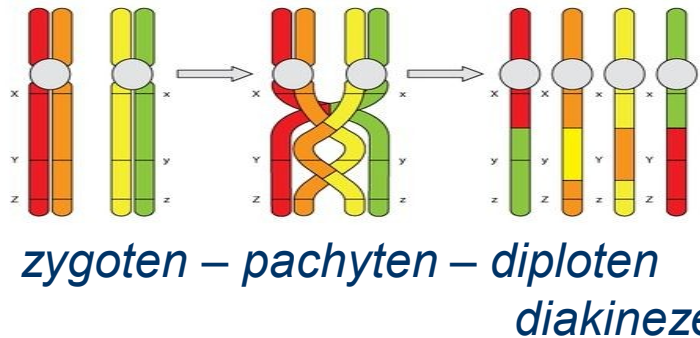

Meióza

redukční dělení pohlavních buněk

Podstatou meiózy jsou rychle po sobě probíhající dvě redukční dělení, mezi nimiž nedochází k syntéze DNA

1. meiotické dělení – redukce počtu chromosomů:
výsledek – haploidní buňka ($1n, 2c$)
2. Meotické dělení – redukce množství DNA:
výsledek – haploidní buňka ($1n, 1c$)

Meióza

1. Meiotické dělení – dlouhá profáze I:

Leptoten – kondenzace chromosomů

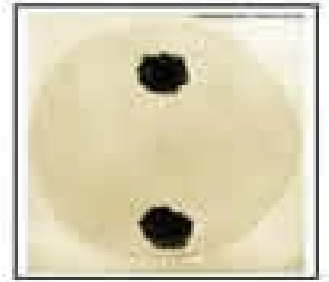
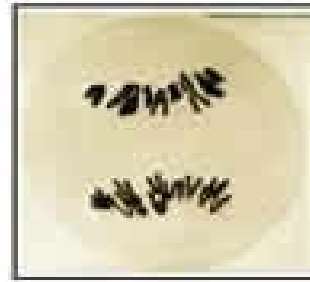
Zygoten – párování homologních chromosomů – bivalenty, synaptolemální komplexy (sk)

Pachyten – chromatidy = tetrády, **crossing-over**

Diploten – zánik (sk) a rozestup tetrád, chiasmata – místa, kde došlo k rekombinacím (crossing-over)

Diakineze – zánik chiasmat, rozpad jaderného obalu, profáze končí

Metafáze, anafáze, telofáze

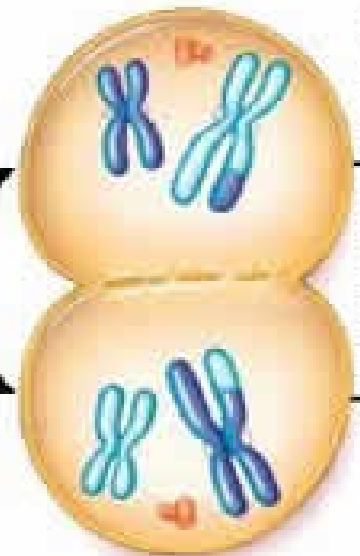
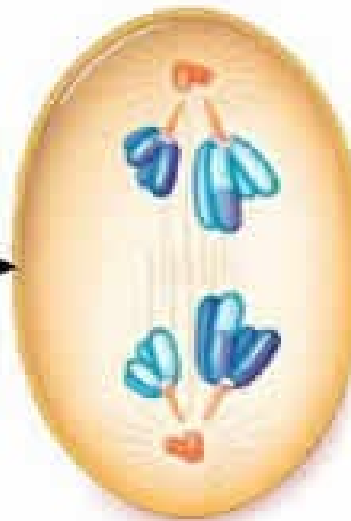
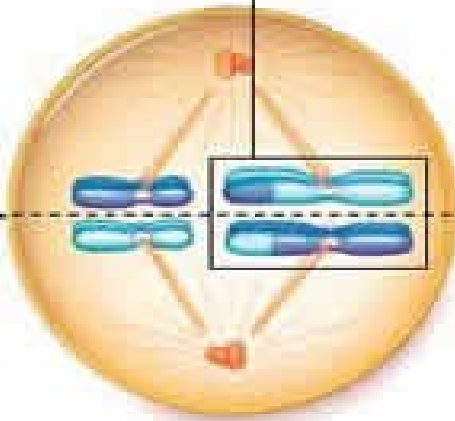
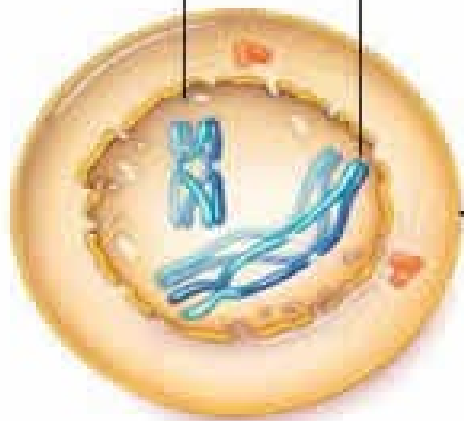
One pair of homologous chromosomes (homologues)

Homologues Condense and cross over

Homologues Align

Homologues Separate

Meiosis I result: homologues separated into 2 cells

PROPHASE I

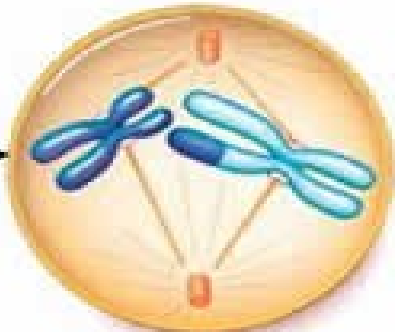
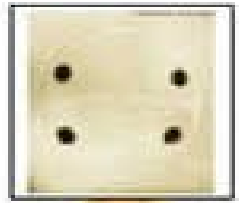
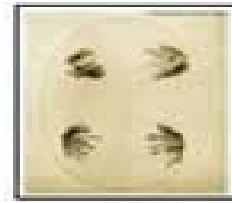
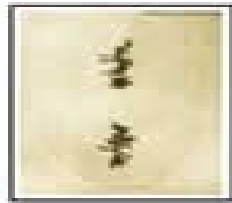
METAPHASE I

ANAPHASE I

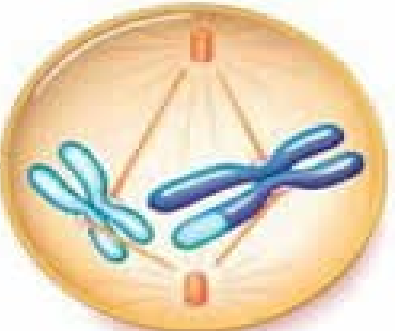
TELOPHASE I

MEIOSIS I: Separate the Homologues

©2001 Brooks/cole - Thomson Learning

there is no DNA replication between the two divisions

PROPHASE II

METAPHASE II

ANAPHASE II

TELOPHASE II

MEIOSIS II: Separate the Sister Chromatids (by mitosis)

Srovnání mitózy a meiózy

- Mitóza

- vznik diploidní buňky
- dceřinné bb. jsou identické s mateřskou
- 1 mateřská b.

2 dceřinné bb.

- Meióza

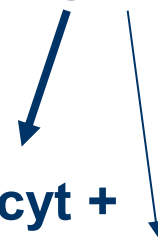
- vznik haploidní buňky
- crossing-over
- 1 b. (gametogonie)

spermatogonie

4 spermie
(2X, 2Y)

oogonie

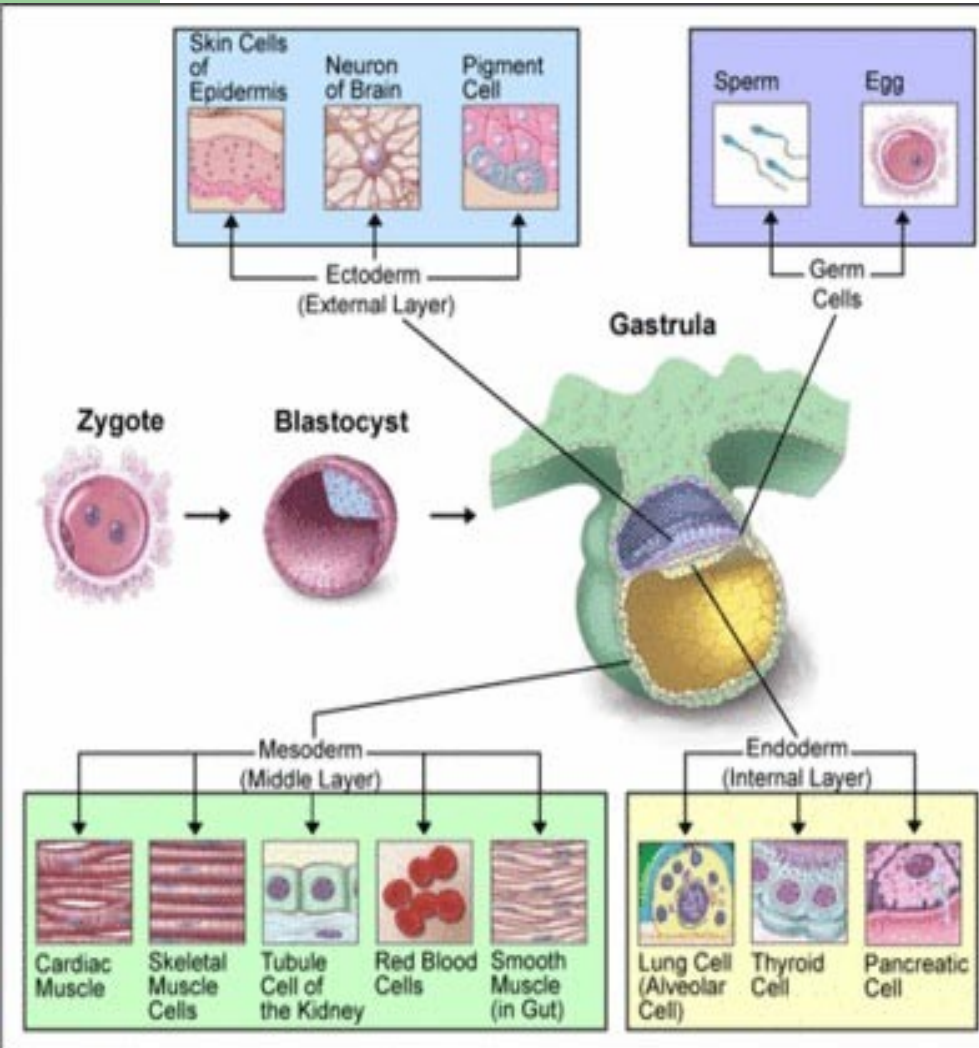

1 oocyt +
2-3 pólová tělíska

Diferenciace buněk

vznik specializovaných buněk z nediferencovaných

(*totipotentní b.* ⇒ *pluripotentní bb.* ⇒ *multipotentní bb.* ⇒ *unipotentní bb.*)

- postupná specializace buněk (biochemická, morfologická a funkční) uskutečňovaná postupným zapojováním jednotlivých částí genomu
- úloha signálů z okolí buňky = vzájemné interakce buněk v mnohobuněčném organizmu

Autoreplikace *(sebe)obnova*

- Kmenové buňky(kb) – asymetrické dělení
kb → kb + pg
- Progenitorové buňky (pg) – symetrické dělení
pg → pe + pe
- Permanentní buňky (pe) – nedělí se, jsou v G_0

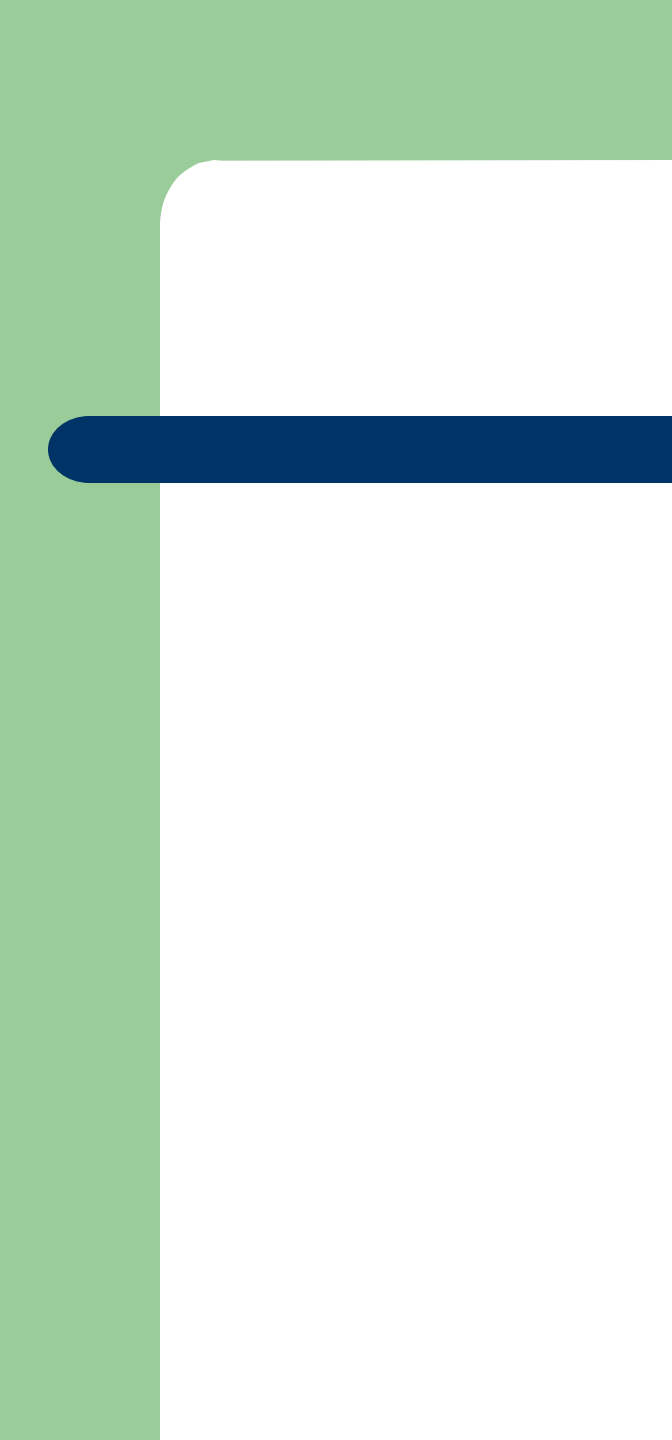
Růst buňky

- Růstové faktory – aktivují geny odpovědné za zahájení buněčného cyklu
- Zvětšení orgánu: hyperplazie (počet buněk ↑)
hypertrofie (velikost buněk ↑)
- Zmenšení orgánu: atrofie

Buněčná smrt

- **Nekróza**
  - ruptura buněčné membrány; uvolnění Ly enzymů,
  - zánět v okolí (+ leukocyty).
- **Apoptóza** – „programovaná smrt buňky“
  - kondenzace chromatinu, fragmentace cytoplazmy, malá apoptotická tělíška s membránou - likvidace makrofágy aj. (fagocytóza),
  - bez zánětlivé reakce.

Tkáně

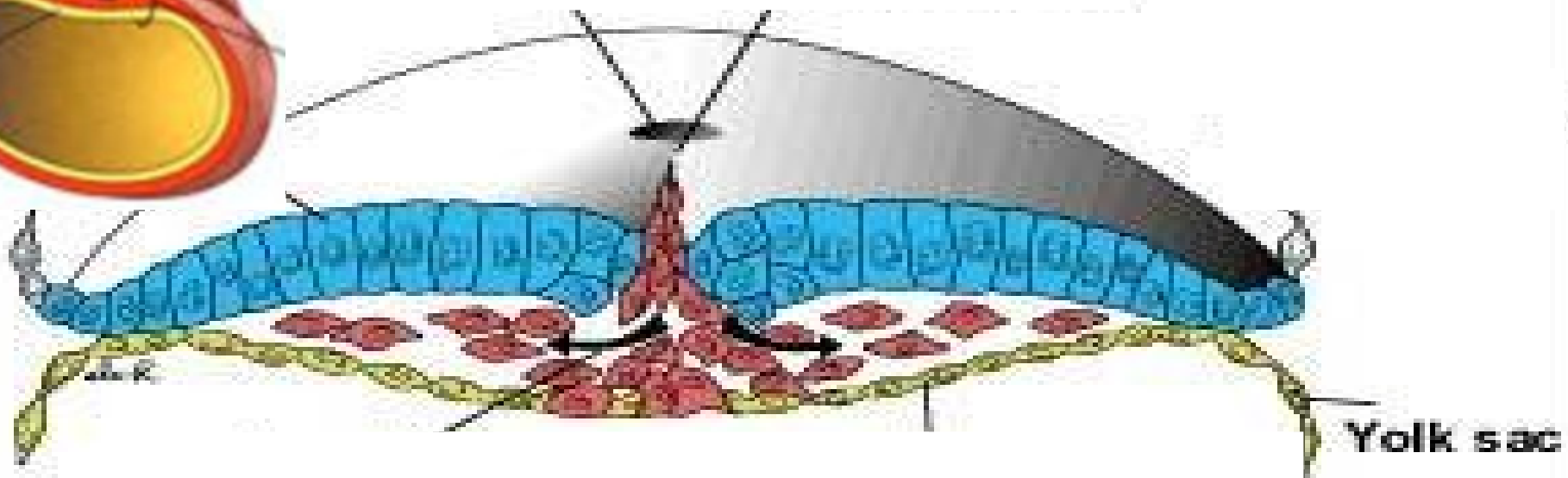
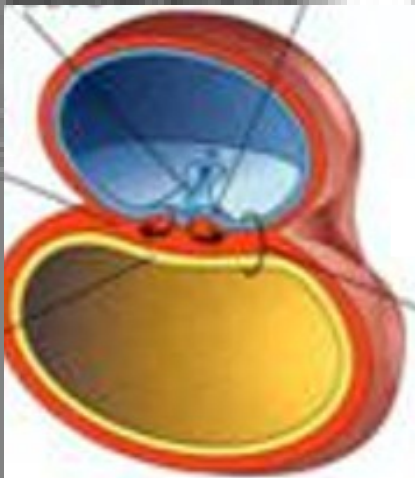
- Tkáň – soubor morfologicky i funkčně shodných nebo velmi podobných buněk
- Tkáně se diferencují v embryonálním období ze zárodečných listů (**ektoderm**, **entoderm**, **mezoderm**) a primitivního embryonálního pojiva (**mezenchym** – derivát mezodermu)
- Vývoj tkáně - histogeneze

Zárodečný terčik

ektoderm

mezoderm

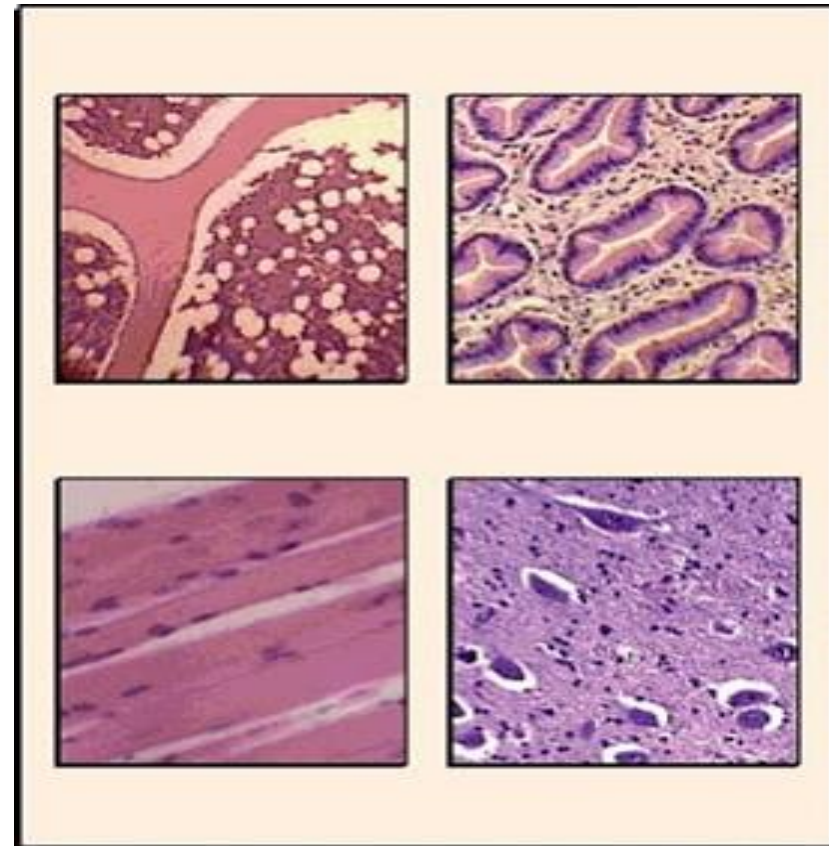
entoderm

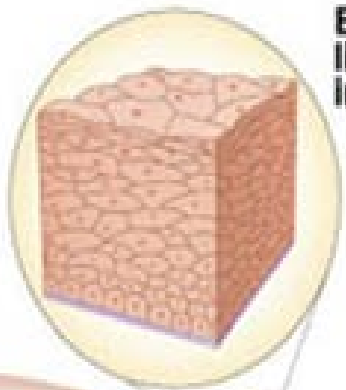

Typy tkání

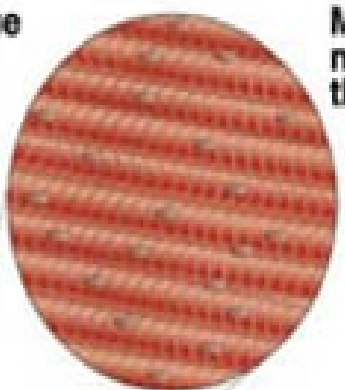
- Epitelová
- Pojivová
- Svalová
- Nervová

vazivo
chrupavka
kost
[krev]

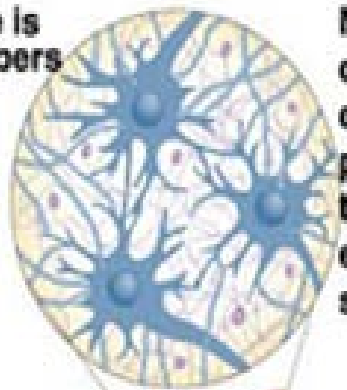

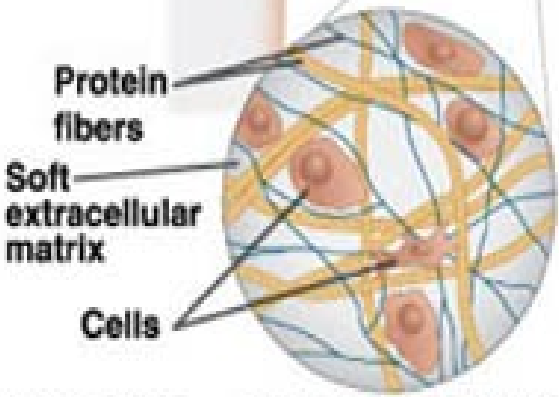
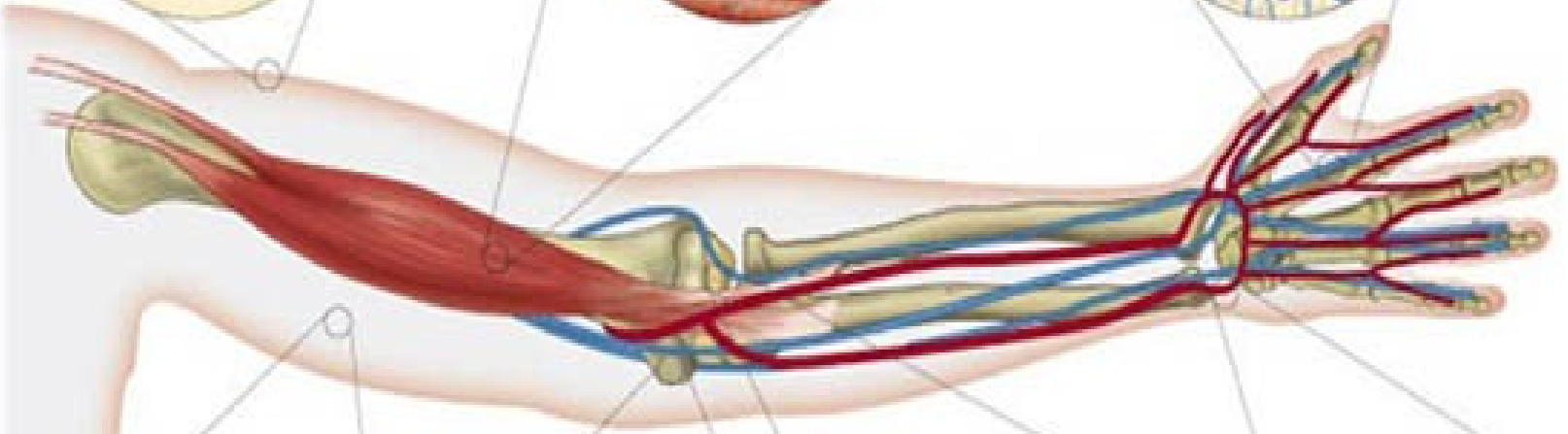
Epithelial tissue lines surfaces in the body

Muscle tissue is made up of fibers that contract

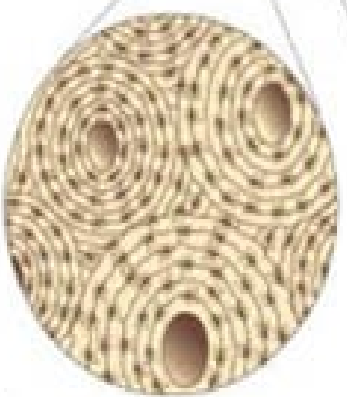
Nervous tissue consists of cells with projections that transmit electrical signals

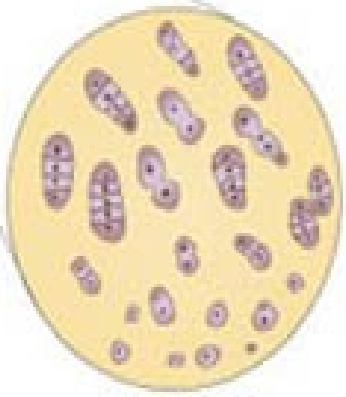
Protein fibers
Soft extracellular matrix
Cells

Connective tissues:

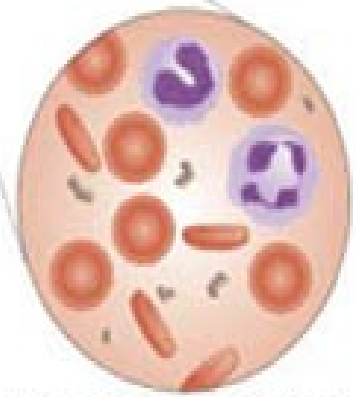
Loose connective tissue acts as padding under skin and elsewhere.

Bone
Bone and cartilage are connective tissues made up of cells in a hard or stiff extracellular matrix.

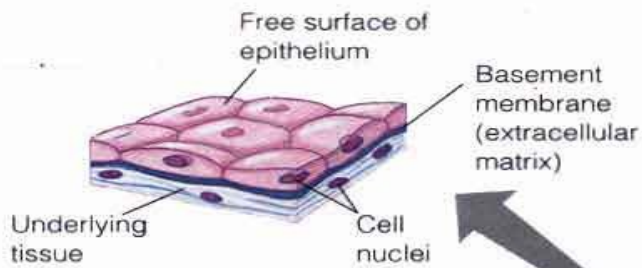
Cartilage

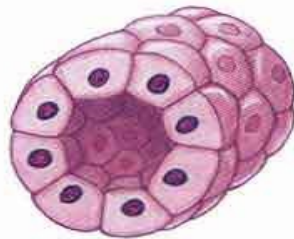
Blood is a connective tissue made up of cells in a liquid matrix.

Charakteristika epitelové tkáně

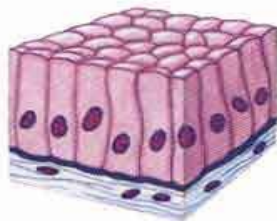
- Původ – všechny 3 zárodečné listy
- Skládá se z těsně nakupených [redacted], spojených různými typy [redacted]
- Od ostatních tkání ji dělí [redacted] nebo lamina basalis
- Je [redacted] (avaskulární)
- Funkce: krycí, sekreční, respirační, resorpční, smyslová.

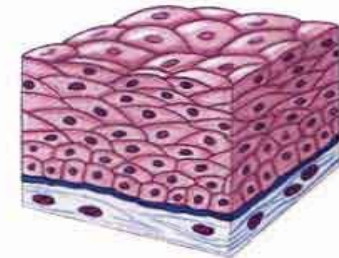
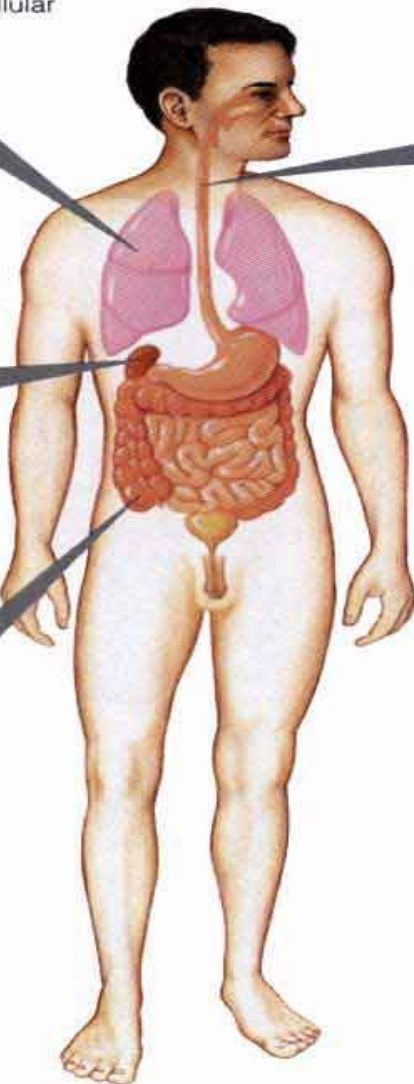
A. Simple squamous epithelium
(lining the air sacs of the lung)

B. Simple cuboidal epithelium
(forming a tube in the kidney)

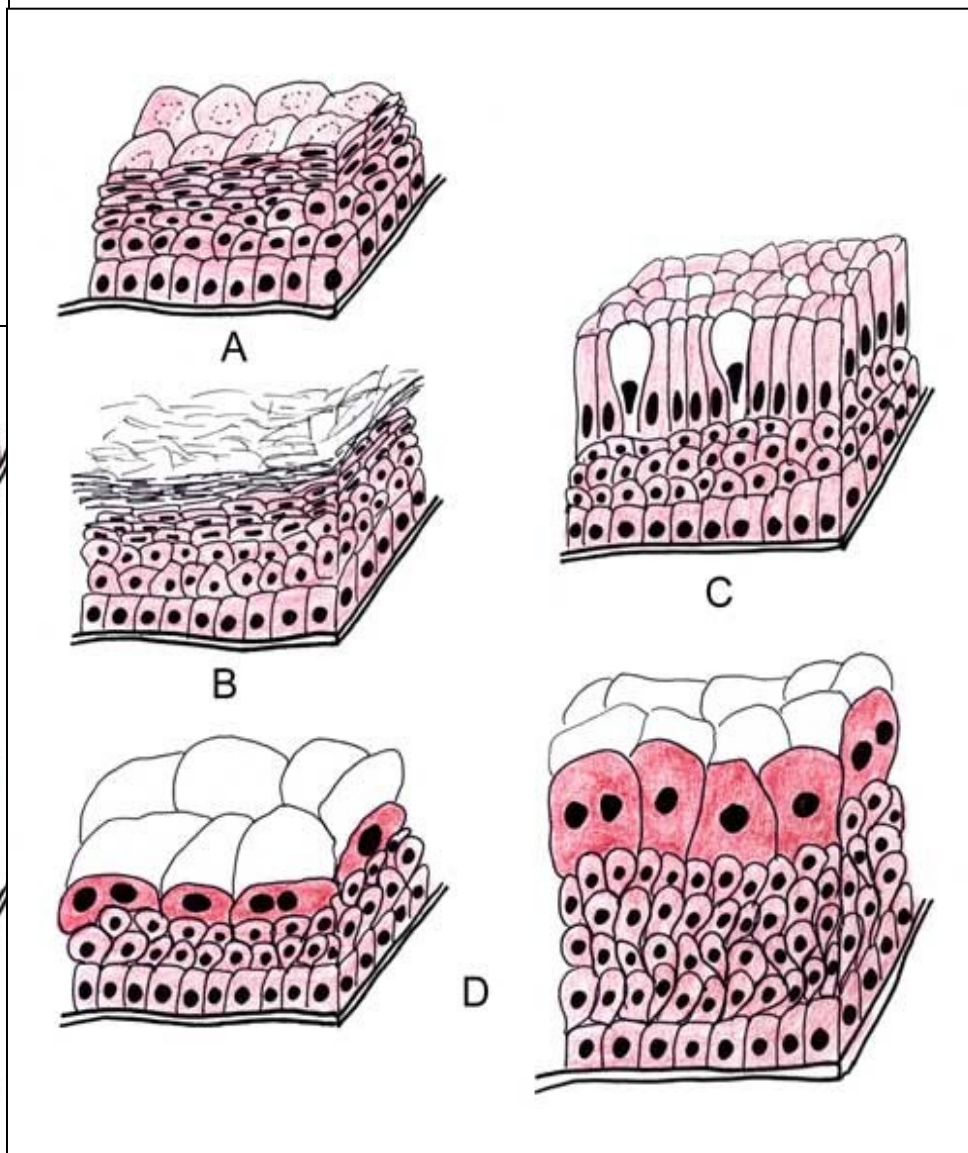
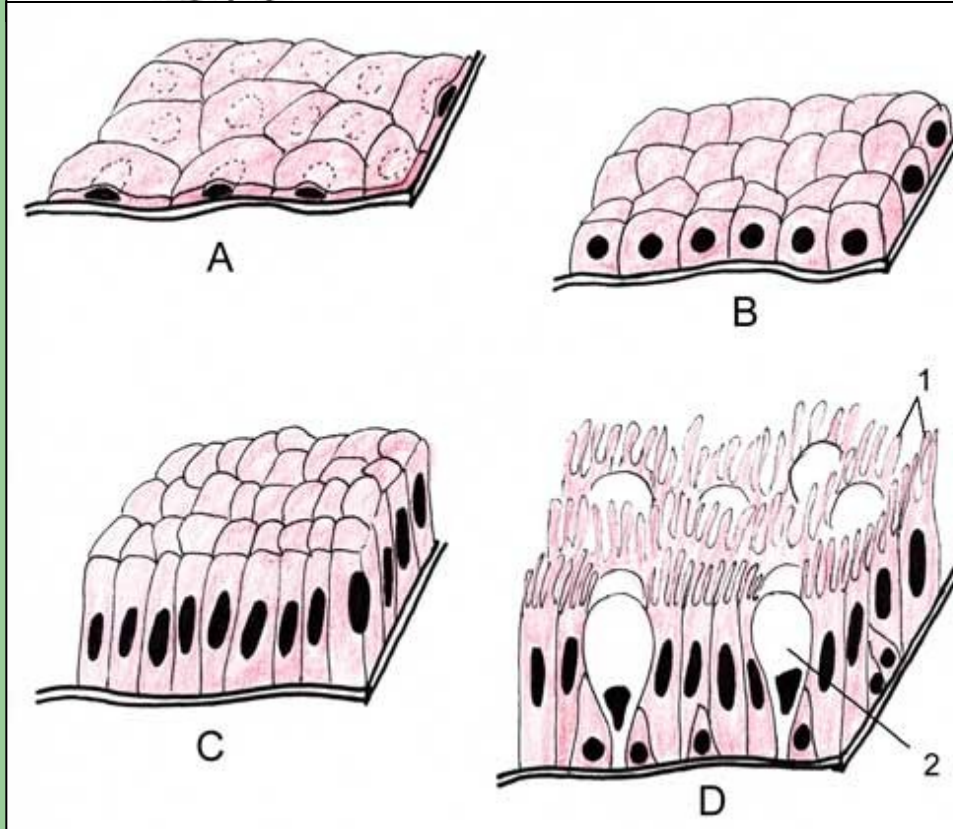
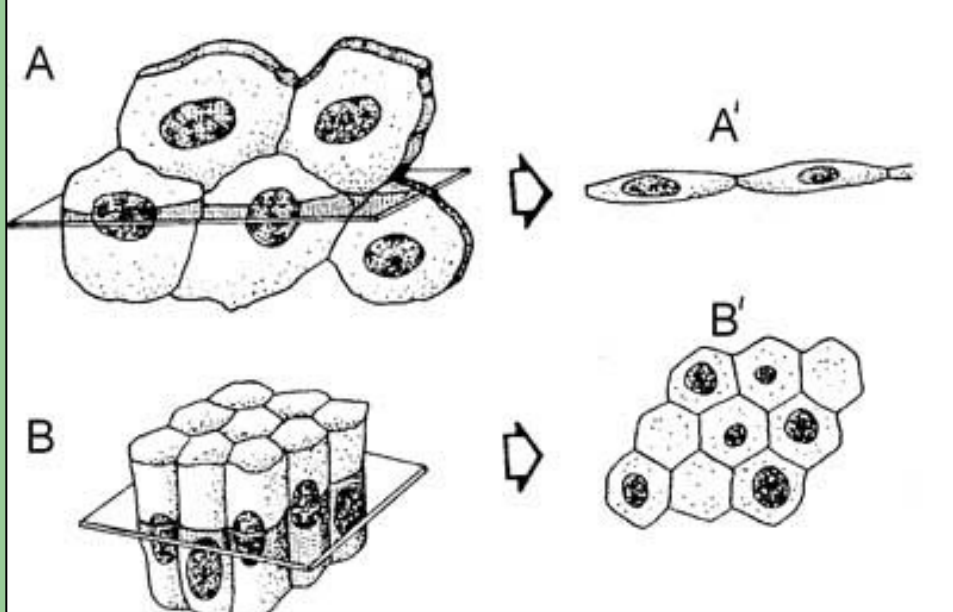
C. Simple columnar epithelium
(lining the intestine)

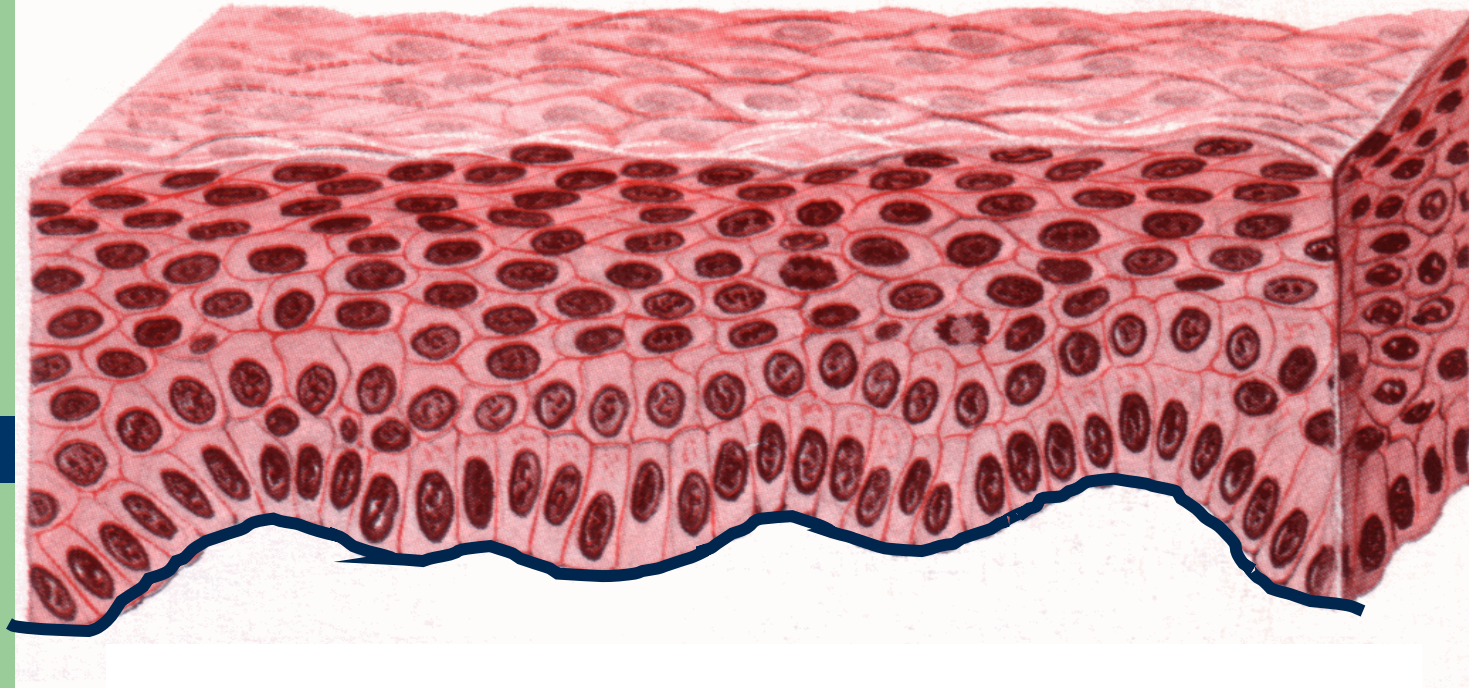

D. Stratified squamous epithelium
(lining the esophagus)

Gambar : Bentuk-bentuk epithelium :: (a) pipih selapis, (b) kubus sederhana, (c) batang sederhana, dan (d) pipih berlapis.
(Sumber : Campbell et al. 1999).

Klasifikace epitelů:

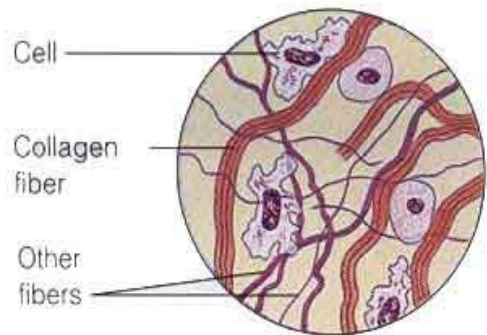
krycí (povrchové) — jednovrstevné
— vícevrstevné

žlázové

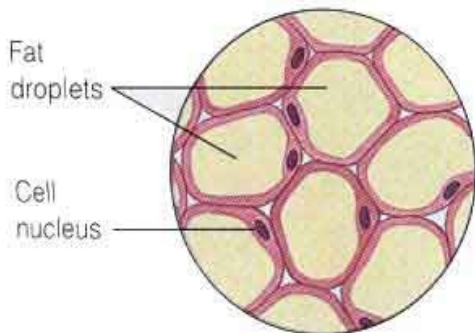
speciální — resorpční
— respirační
— smyslové
— myoepitelové buňky

Charakteristika pojivové tkáně

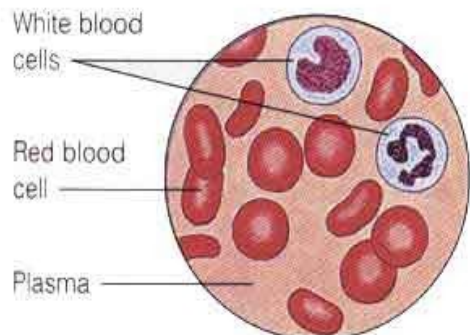
- Původ – mezenchym
- Skládá se z buněk a
- Mezibuněčná hmota se skládá z amorfní hmoty a vláken
- Pojiva se dělí na vazivo, chrupavku a kost
- Funkce – mechanické (podpůrná, protektivní), metabolická, imunologická

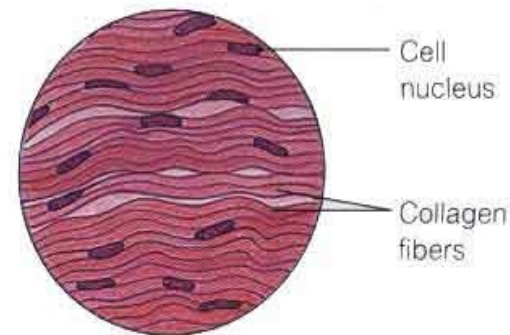
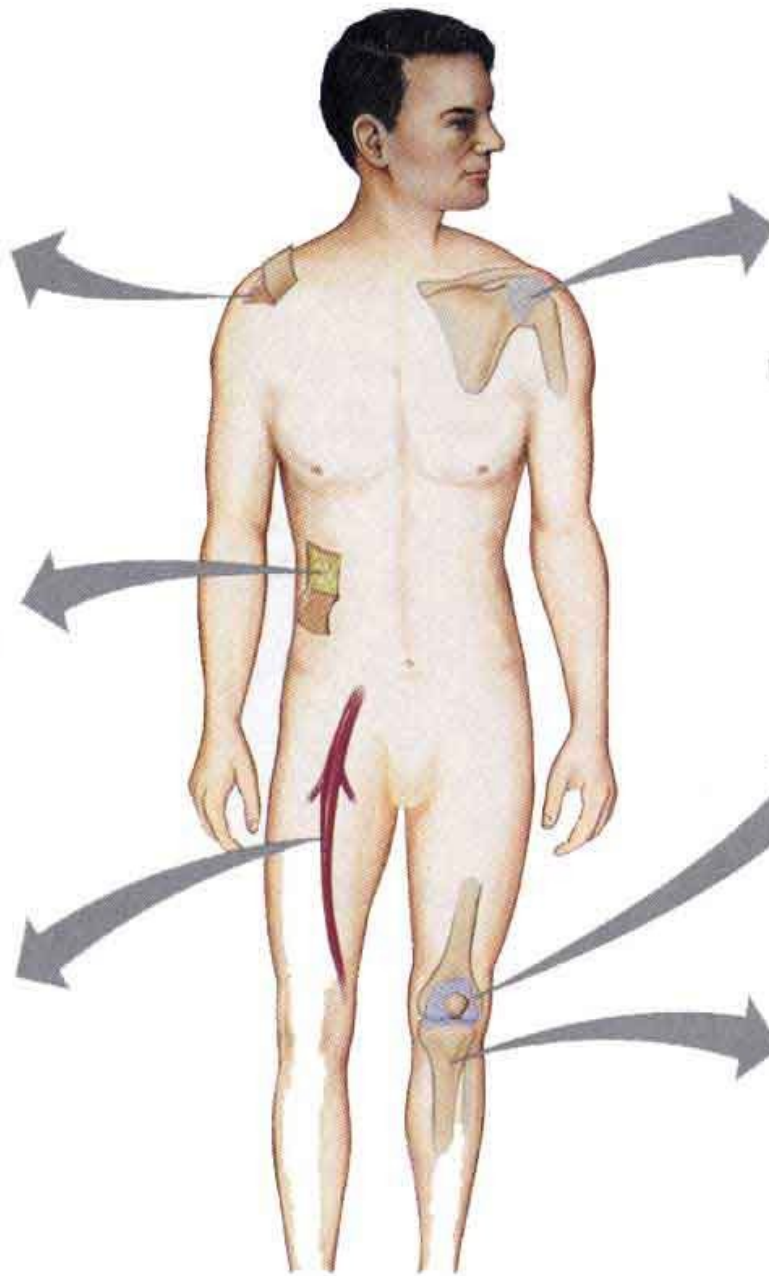
A. Loose connective tissue
(under the skin)

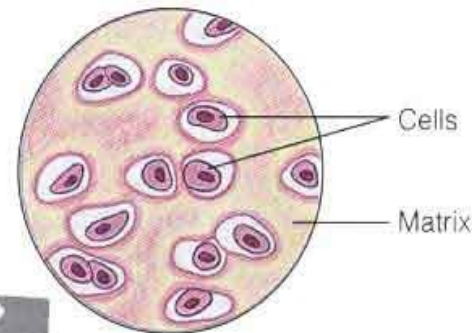
B. Adipose tissue

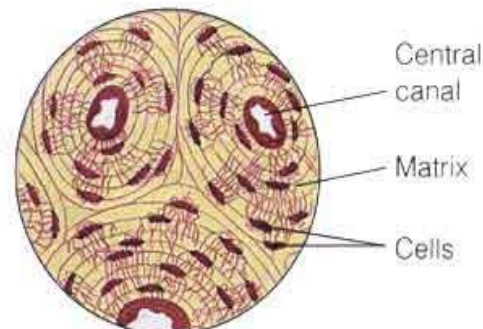
C. Blood

D. Fibrous connective tissue
(forming a ligament)

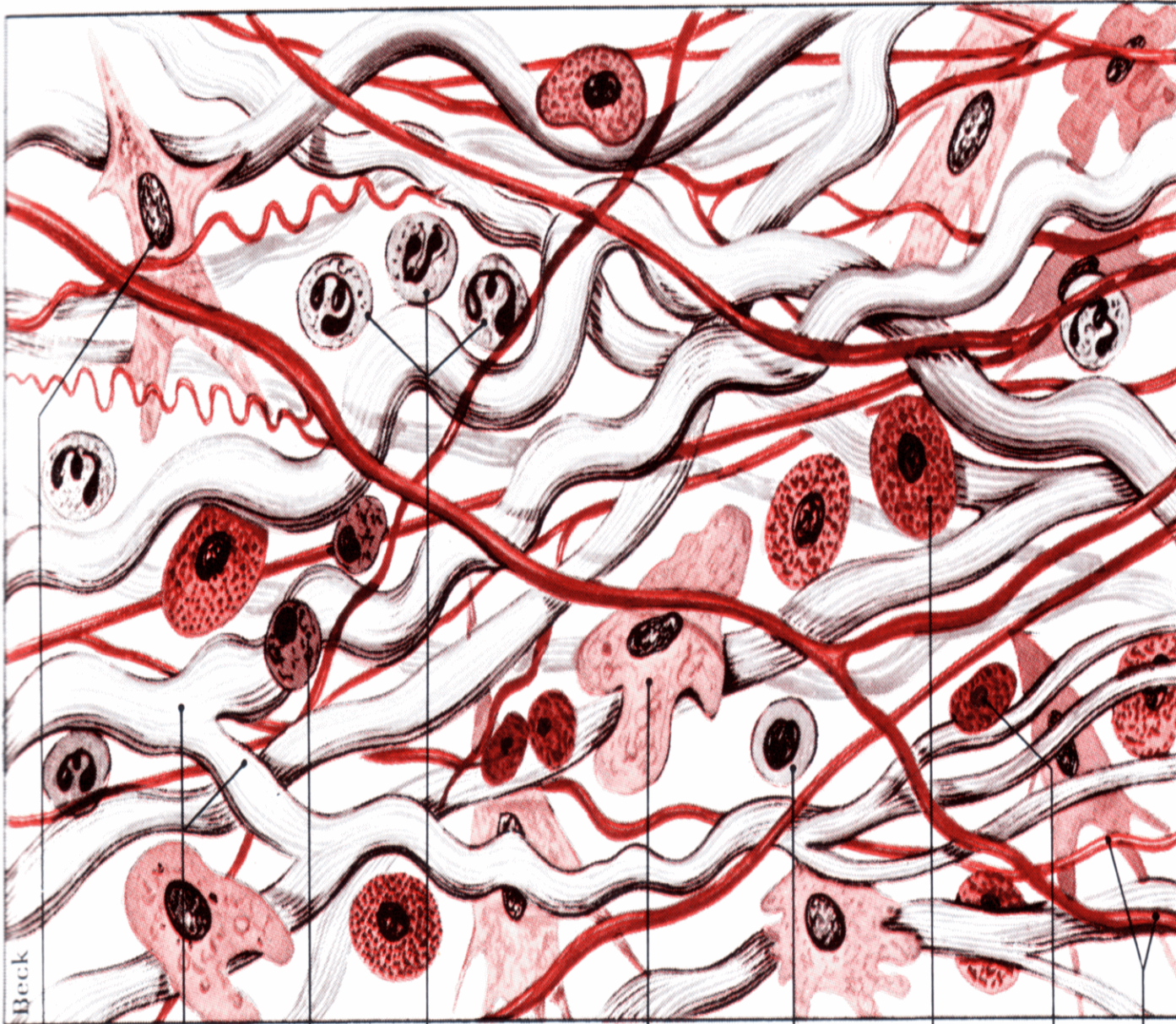

E. Cartilage
(at the end of a bone)

F. Bone

Gambar : Tipe-tipe jaringan ikat : (a) jaringan ikat longgar, (b) jaringan lemak, (c) jaringan darah, (d) jaringan ikat padat, (e) tulang rawan, dan (f) tulang keras. (Sumber : Campbell et al. 1999).

Areolar connective tissue. The large white fibers are collagenous fibers. Each of the red strands consists of a bundle of elastic fibers. Several fibroblasts are shown between the fibers. Also shown are macrophages, a plasma cell, a mast cell, and three types of white blood cells: polymorphonuclear leukocytes, eosinophils, and a monocyte.

Beck

Fibrocyte (Fibroblast)   Collagenous fibers   Plasma cell   Polymorphonuclear leukocytes   Macrophage   Monocyte   Eosinophil   Mast cell   Elastic fibers

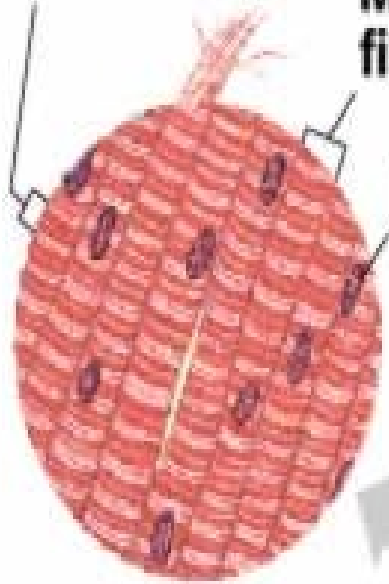
Charakteristika svalové tkáně

- Původ – mezoderm (kosterní a srdeční sval) a mezenchym (hladké svalstvo)
- Skládá se z buněk protažených [redacted]; některé obsahují v cytoplazmě [redacted] (myofibrily, myofilamenta),
- myofibrily jsou tvořené aktinovými a myozinovými myofilamenty,
- Funkce – stažlivost (kontraktilita)

Unit of muscle contraction

Muscle fiber

Nucleus

Muscle fiber

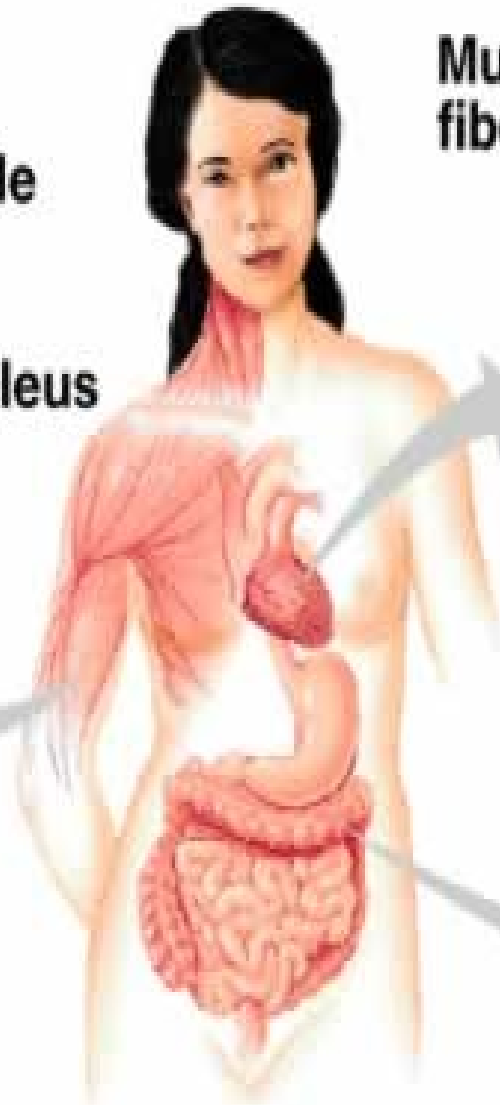
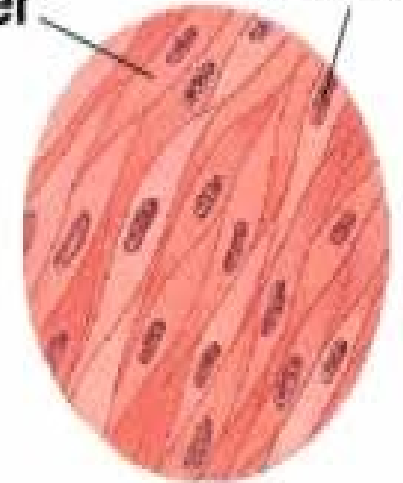
Nucleus

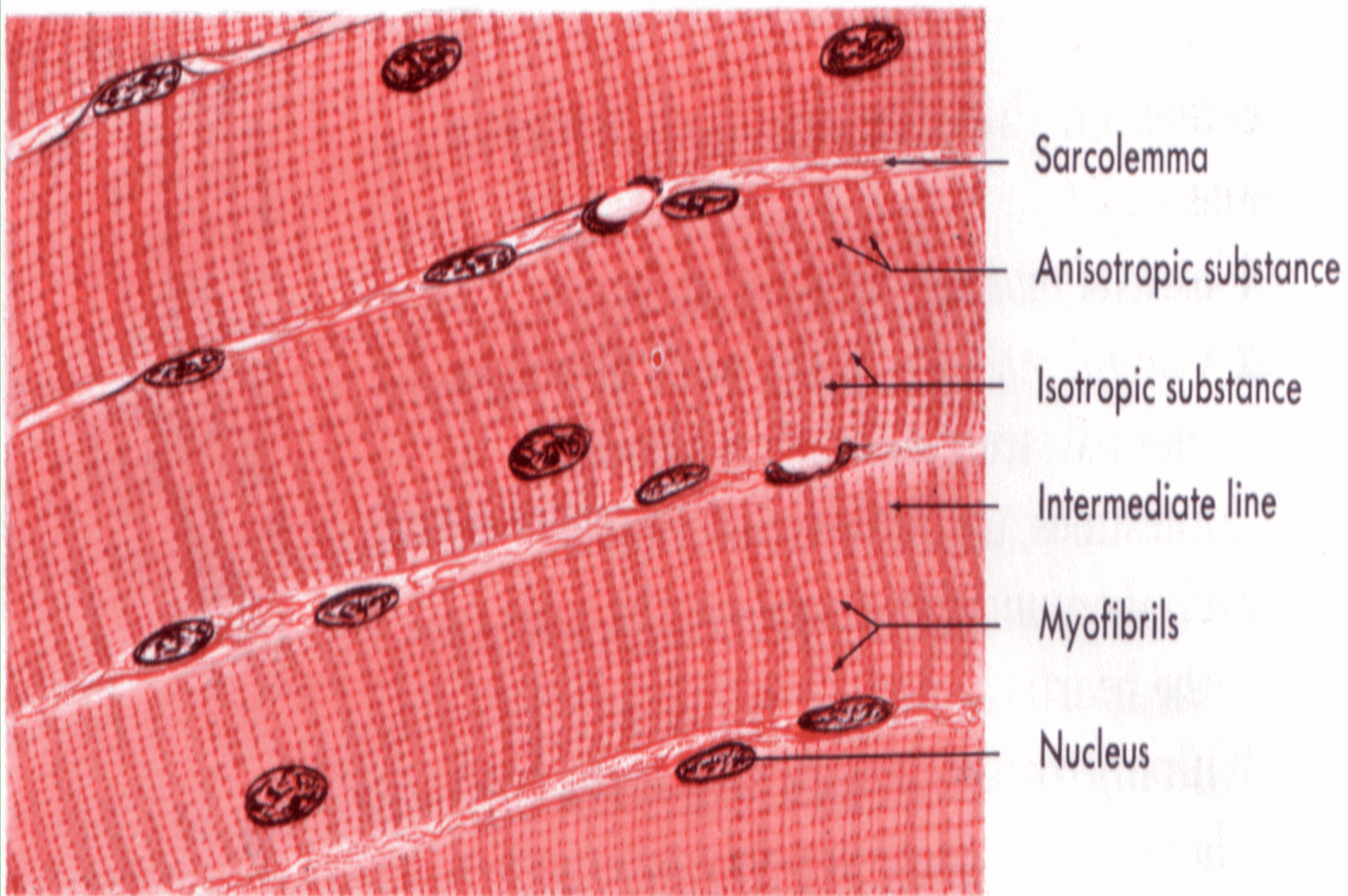
Junction between two cells

Muscle fiber

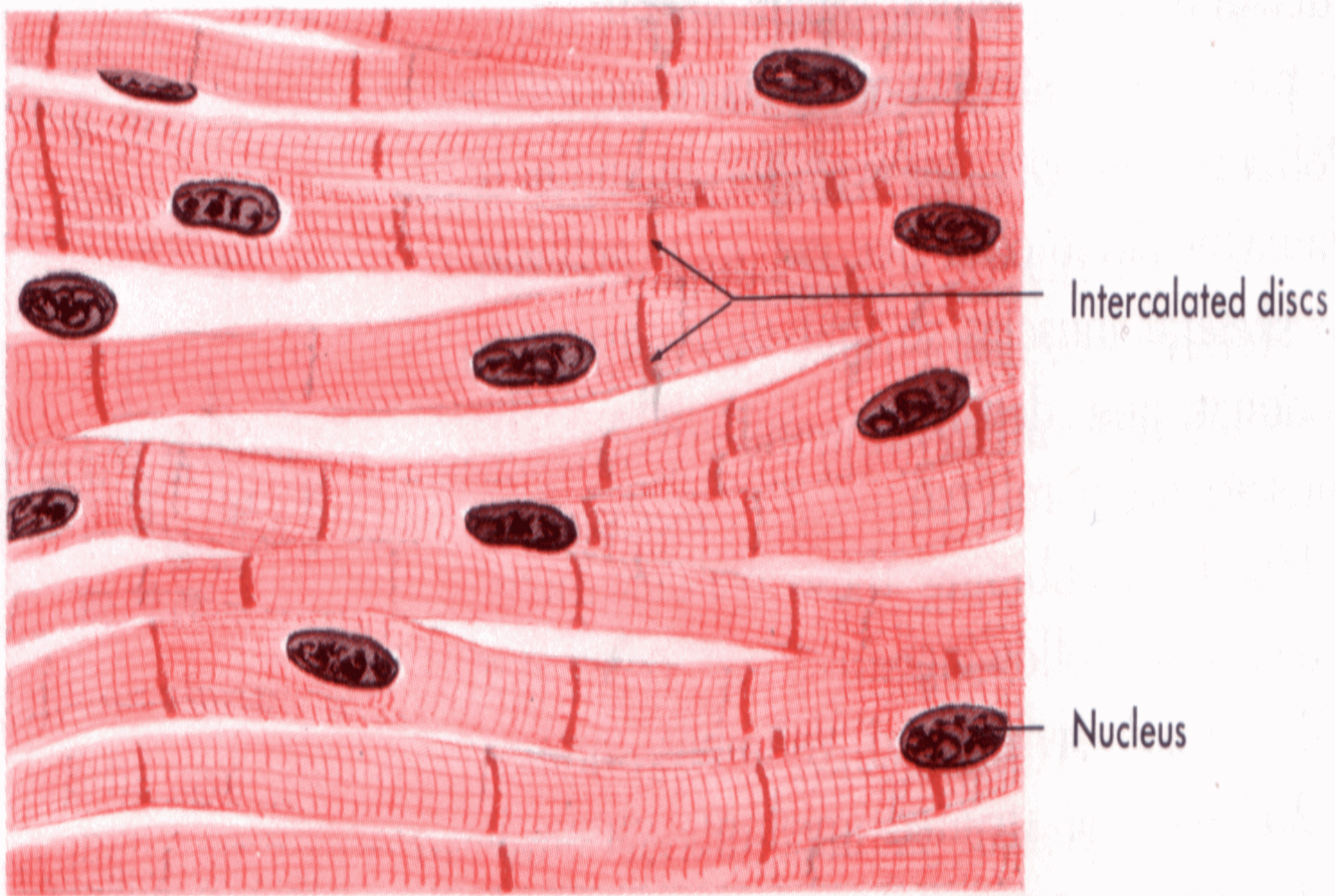
Nucleus

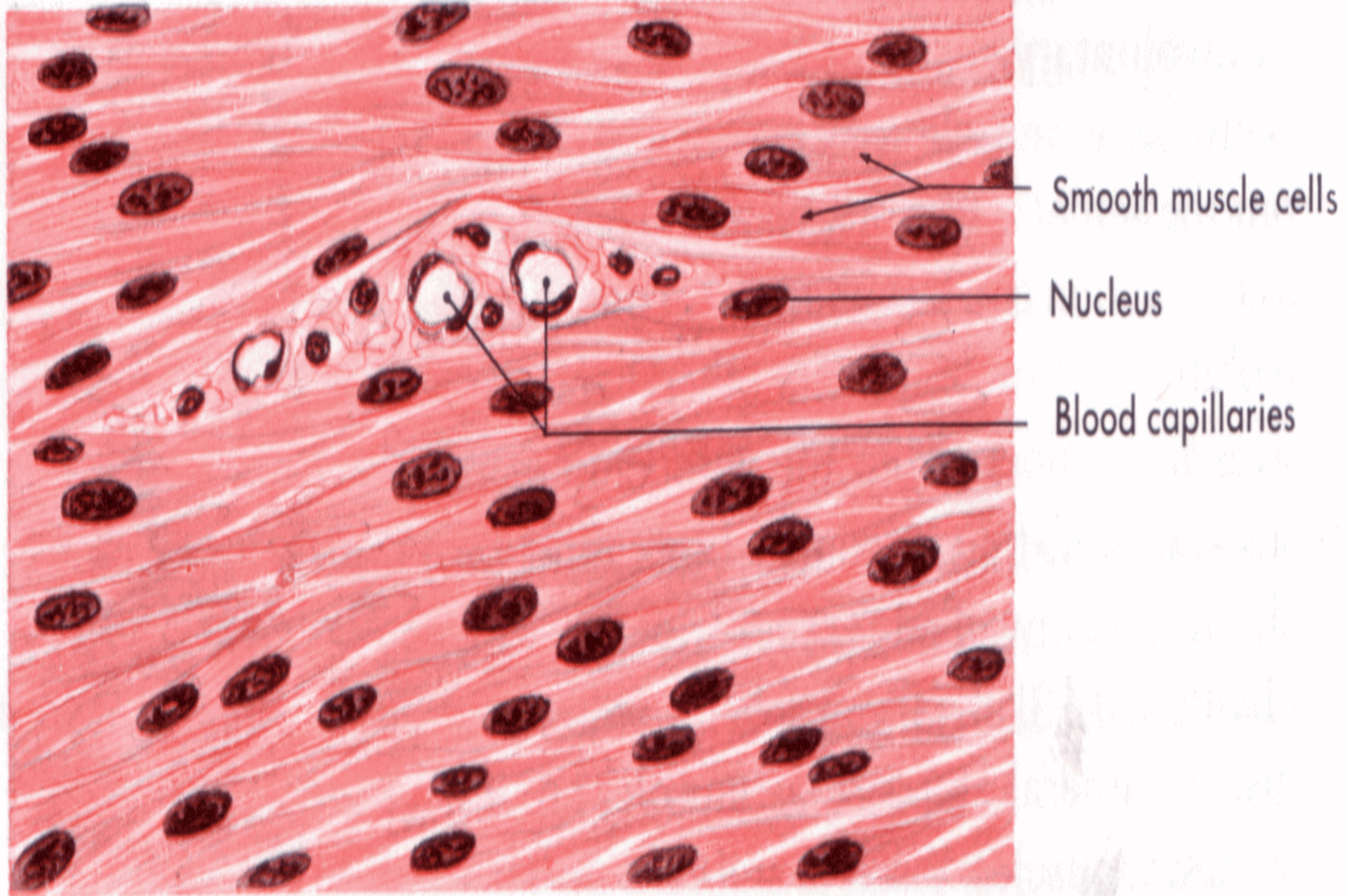

Skeletal or striated voluntary muscle tissue.

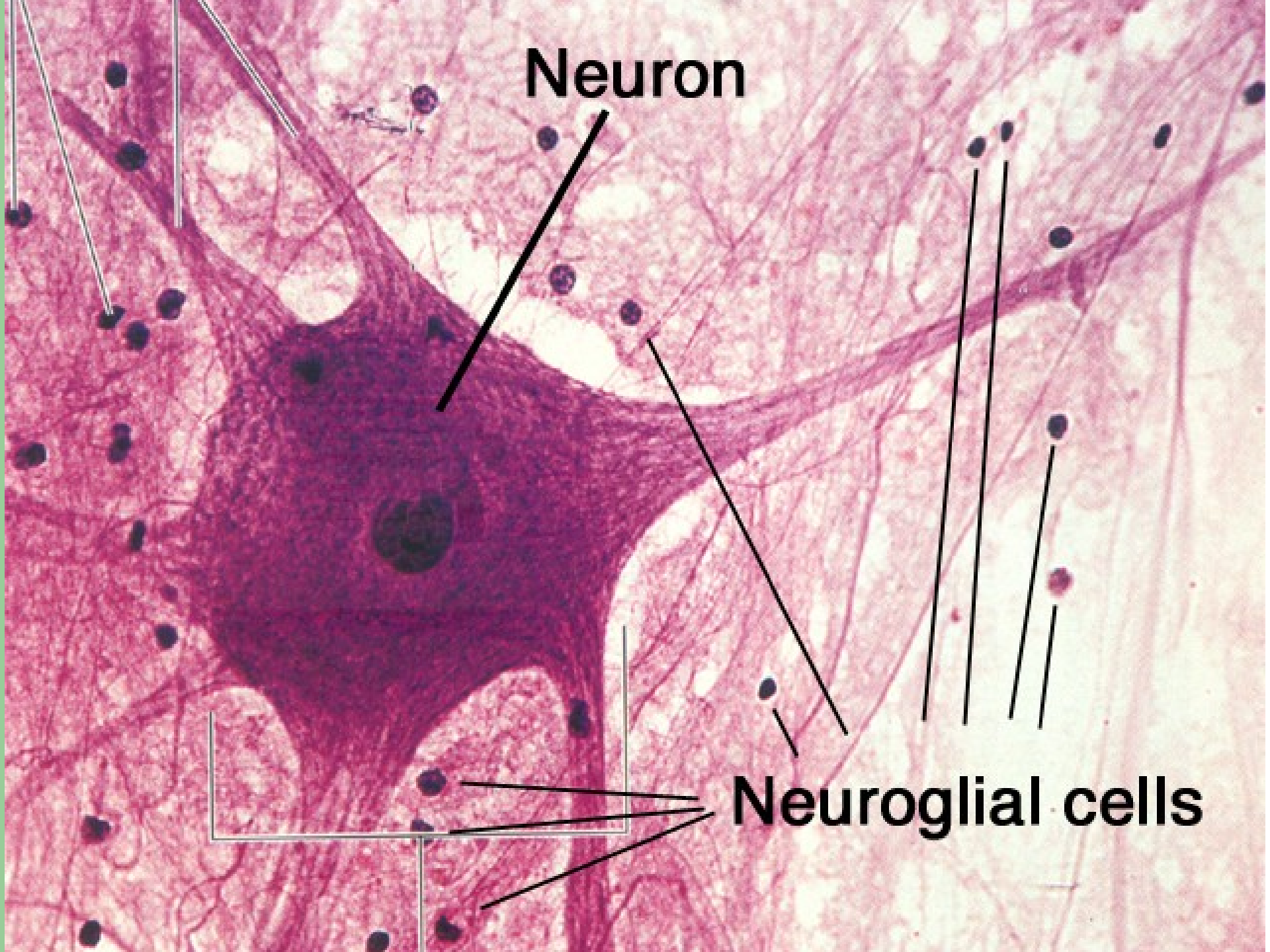
Cardiac or striated involuntary muscle tissue.

Visceral or nonstriated (smooth) involuntary muscle tissue.

Charakteristika nervové tkáně

- Původ – ektoderm $\Rightarrow$ **neuroektoderm**
- Skládá se z nervových buněk (neuronů) a podpůrných buněk (neuroglie)
- Funkce – dráždivost a vodivost neuronů

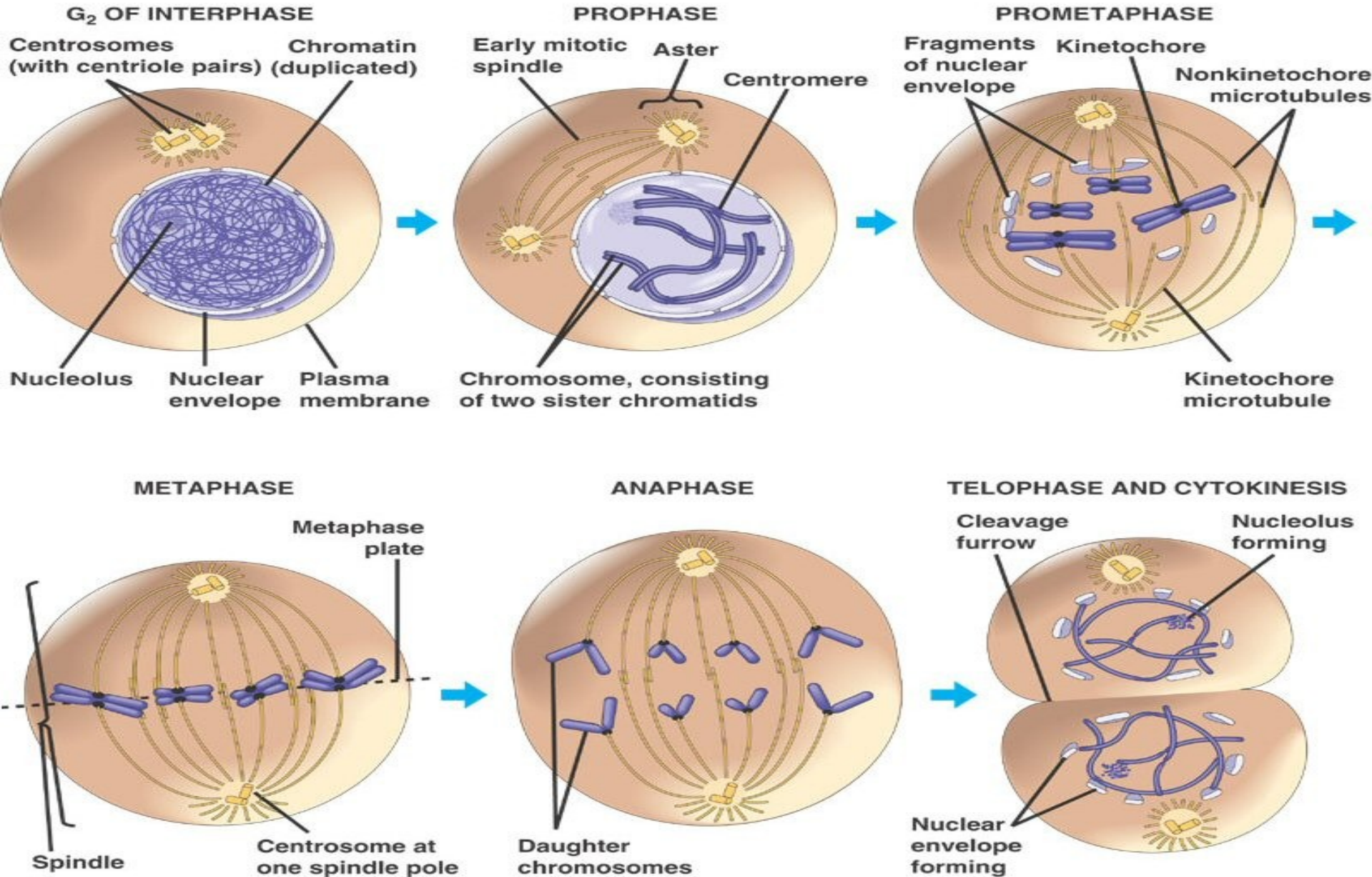
Neuron

Neuroglial cells

Cell cycle

- G1 Phase: Cell growth - cells do most of their growing during the G1 phase. In this phase, cells increase in size and synthesize new proteins and organelles. The G in G1 and G2 stands for "gap" but the G1 and G2 phases are actually periods of intense growth and activity.
-
- S Phase: DNA replication - The G1 phase is followed by the S phase. The S stands for "synthesis" During the S phase, new DNA is synthesized when the chromosomes are replicated. The cell at the end of the S phase contains twice as much DNA as it did in the beginning.
-
- G2 Phase: Preparing for cell division - the shortest of the three phases of interphase, organelles and molecules required for cell division are produced.
-
- M phase - Cell division. In eukaryotes, cell division occurs in two stages: mitosis and cytokinesis.

Mitosis - What happens during the four phases of mitosis?

Mitosis

- Prophase - chromatin condenses into chromosomes. The nuclear membrane breaks down.
- Metaphase - The chromosomes line up across the center of the cell. Each chromosome is connected to spindle fibers at the centromere.
- Anaphase - The sister chromatids separate into individual chromosomes and are moved apart.
- Telophase - The chromosomes gather at opposite ends of the cell and lose their distinct shapes. Two new nuclear envelopes will form.
- Cytokinesis - The cytoplasm pinches in half. Each daughter cell has an identical set of duplicate chromosomes.

G2-M Transition

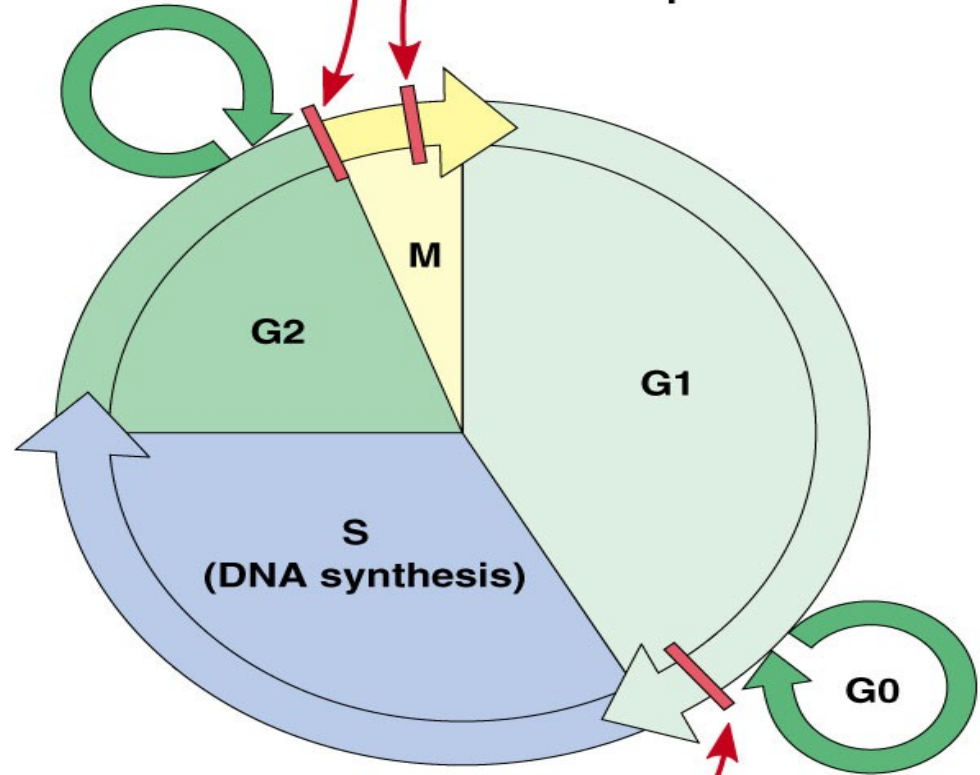
Influenced by:

- Cell size
- DNA damage
- DNA replication

Metaphase-Anaphase Transition

Influenced by:

- Chromosome attachments to spindle

Restriction Point (Start)

Influenced by:

- Growth factors
- Nutrients
- Cell size
- DNA damage